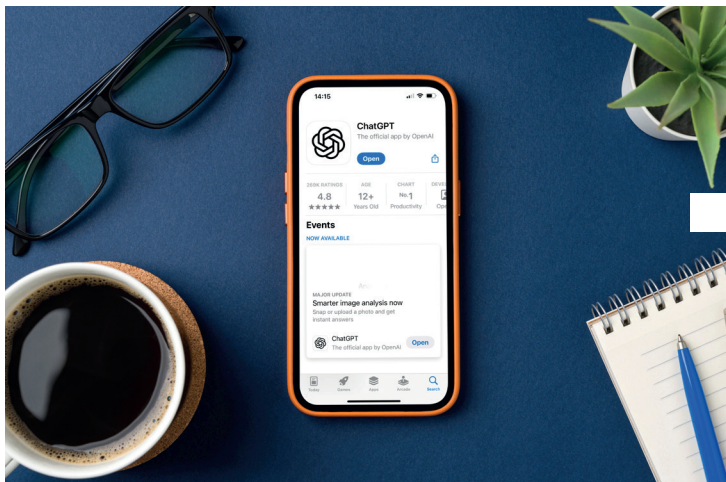
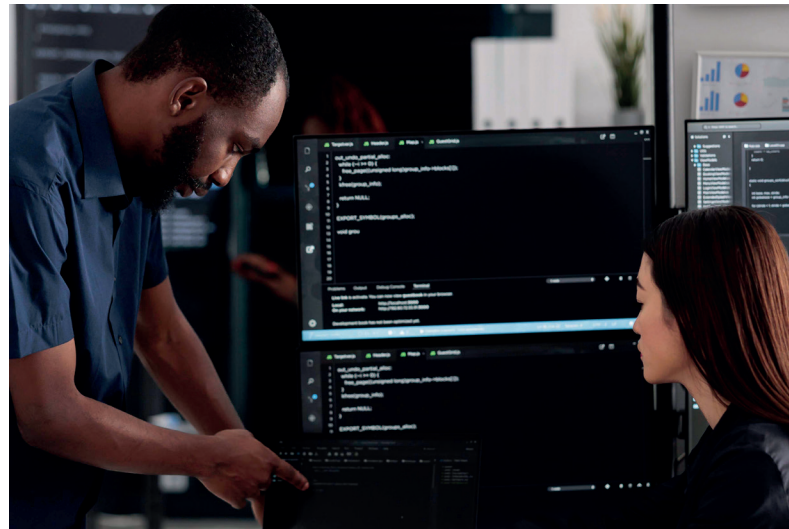

Samhällsekonomisk utblick

Effekter av AI på arbetsmarknaden

December 2025

Artificiell intelligens (AI) förväntas driva på den samhällsekonomiska utvecklingen på lång sikt. Sedan många år tillbaka har det funnits applikationer som placerar pengar, sköter företagets lager och producerar varor. AI-system som skapar texter, bilder och videor genom att lära sig från stora datamängder är numera vanliga verktyg på många arbetsplatser. Det kommer hela tiden nya tillämpningar, och förväntningarna är att flera av dem kommer få positiva effekter på anställdas produktivitet. På längre sikt kommer AI-tillämpningarna helt förändra delar av arbetsmarknaden. Flera bedömare tror att tekniken kommer ta över många arbetsuppgifter som utförs av högskoleutbildade, och det finns redan forskningsresultat som pekar i den riktningen. Denna utblick diskuterar tänkbara effekter för akademikers arbetsmarknad och de senaste resultaten.

Utvecklingen av teknik i syfte att underlätta och effektivisera människors arbete har pågått sedan lång tid tillbaka. Stora framsteg kom med industriroboten på 1960-talet som numera är central för produktionen inom de flesta företag i tillverkningsindustrin. Under 1980- och 1990-talen ökade användningen av robotar samtidigt som samhället digitaliserades. Tekniken tog över många rutinartade arbetsuppgifter och medförde en ökad efterfrågan på mer kvalificerade kunskaper. Tekniken kompletterade arbetsuppgifter som utfördes av högskoleutbildade.

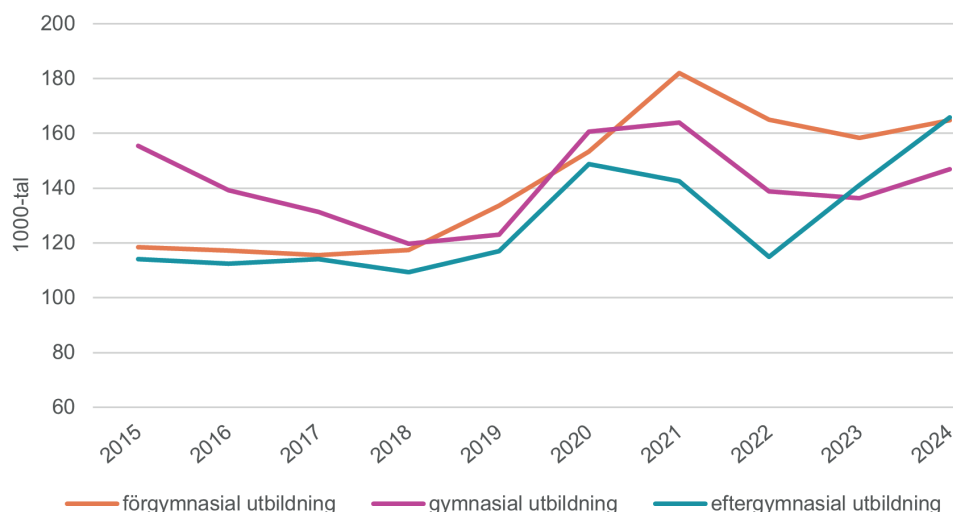
AI är nästa stora tekniska framsteg som kommer driva på den samhällsekonomiska utvecklingen på lång sikt och förändra hur många arbetsuppgifter utförs. Arbetet med att utveckla AI har pågått länge och vissa AI-teknologier har funnits i mer än 50 år. Utvecklingen av datorkraft, tillgången till stora mängder data och nya algoritmer har lett till genombrott för AI under de senaste åren.

I slutet av november 2022 släpptes ChatGPT, ett AI-system som kan skapa och analysera texter, bilder och videor genom att lära sig från stora datamängder. Den tekniken underlättar arbetet för högskoleutbildade i många olika yrkesroller. Till skillnad från tidigare tekniska framsteg förväntas kommande AI-teknologier påverka i synnerhet arbetsuppgifter som utförs av högskoleutbildade.

En relativt stor andel av arbetskraften har studerat vidare efter gymnasiet. Data från SCB visar att 47 procent av befolkningen i åldersgruppen 25–64 hade en eftergymnasial utbildning 2023. Drygt 30 procent av befolkningen hade en eftergymnasial utbildning som var tre år eller längre. Eftersom en större andel av arbetskraften än tidigare har en eftergymnasial utbildning blir det också vanligare att högskoleutbildade påverkas av konjunktursvängningar.

Figur 1 visar antalet arbetslösa uppdelat på utbildningsnivå perioden 2015–2024 enligt arbetskraftsundersökningarna som genomförs av SCB. I början av perioden och fram till 2020 är

Figur 1 Antal arbetslösa 15–74 år enligt AKU

gymnasieutbildning vanligast bland de arbetslösa. Därefter ökar antalet med förgymnasial utbildning som utgör den största gruppen av de arbetslösa fram till 2024. De eftergymnasialt utbildade är antalsmässigt den minsta gruppen av de arbetslösa fram till 2023.

Men det händer något efter 2022 som gör att antalet arbetslösa med eftergymnasial utbildning når den högsta nivån sett över hela perioden. Antalet arbetslösa ökar snabbt och når 2024 den högsta nivå under hela perioden. Då är det något fler arbetslösa med eftergymnasial än gymnasial utbildning. Utvecklingen av antalet arbetslösa med eftergymnasial utbildning sammanfaller med en snabbare utveckling och introduktion av ny teknik. Men 2022 gick ekonomin in i en lågkonjunktur och den snabbt stigande inflationen gjorde att många verksamheter var tvungna att minska personalstyrkan för att hålla nere kostnaderna. Efterfrågan i ekonomin har varit låg sedan dess och det är möjligt att företag har dragit ner mer än vanligt bland de högskoleutbildade tjänstemännen.

Det krävs särskilda analyser för att identifiera vilken påverkan AI har på arbetsmarknaden för högskoleutbildade jämfört med andra tänkbara förklaringar. Det behövs också data om tekniken som kan kopplas till företag och individ. Än så länge finns det få studier av effekterna av AI på den svenska arbetsmarknaden. Däremot finns det studier i USA som visar att AI-teknologier har påverkat sysselsättningen negativt för yngre åldersgrupper och produktiviteten positivt inom vissa yrken.

I följande avsnitt diskuterar vi tänkbara effekter för högskoleutbildade och ger en bild av användningen av AI.

AI kan påverka löner och sysselsättning

Ekonomer analyserar hur AI kan tänkas påverka löner och sysselsättning. Effekterna beror på om tekniken antingen kompletterar eller ersätter människors arbete. När AI-verktygen kompletterar det arbete som utförs av högskoleutbildade tar de över en del arbetsuppgifter och frigör arbetstid som kan användas till annat. De högskoleutbildades expertkunskaper förstärks och arbetsuppgifter kan utföras med högre kvalitet.

Exempelvis kan en läkare få mer tid till patienter, medan en ekonom får mer tid för analys och verksamhetsutveckling. Produktivitet och löner kan stiga.

Effekterna blir mindre positiva om AI helt tar över många av de arbetsuppgifter som utförs av högskoleutbildade. Då kan vissa yrkesroller helt försvinna. Riskerna finns att enklare ingångsjobb försvinner för till exempel ekonomer och jurister samtidigt som det kan behövas färre som programmerar, analyserar data och skriver rapporter. Roller som innefattar mycket administrativa uppgifter och omfattande texthantering förväntas påverkas mest av tekniken. Efterfrågan på viss akademisk kompetens minskar, vilken på kort sikt kan pressa upp arbetslösheten bland högskoleutbildade. En del kommer fort- och vidareutbildas till andra yrkesroller, men en del kan behöva acceptera arbeten som erbjuder lägre lön eller till och med byta yrkesbana.

Efterfrågan på personer som inte har högskoleutbildning kan öka när AI tar över mer kvalificerade arbetsuppgifter som utförs av högskoleutbildade. Skälet till det är att AI kan underlätta för alla att utföra mer komplicerade arbetsuppgifter. Det öppnar för att personer utan expertkunskaper går in i mer kvalificerade yrkesroller. Ett ökat utbud av arbetskraft sätter press nedåt på lönerna.

På samhällsnivå får dessa tänkbara effekter konsekvenser för lönespridningen. Om efterfrågan minskar på många akademiska yrkesroller kommer lönespridningen mellan högskoleutbildade och

icke-högskoleutbildade att minska. Om AI å andra sidan skapar fler och nya roller för akademiker kan lönespridningen öka mellan grupperna. Ytterligare en möjlighet är att AI enbart tar över arbetsuppgifter för vissa akademikergrupper och inte påverkar andra utbildningsnivåer. Då ökar lönespridningen inom gruppen med högskoleutbildning.

Det är dock svårare att granska om dessa effekter finns i praktiken för det krävs särskilda data som kopplar ihop användning av AI med anställning och inkomster. Det krävs också statistiska metoder som gör det möjligt att skilja mellan olika typer av effekter. Det är oftast svårare att analysera effekterna på samhällsnivå än på individnivå. [Klicka på länken här för att få en pedagogisk beskrivning av forskningsläget och de många utmaningarna.](#)

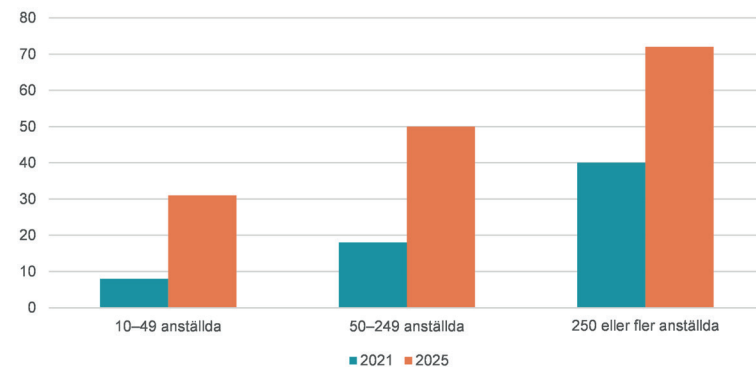
Detta är ett ämnesområde under utveckling och det kommer allt fler studier i synnerhet i USA. Det börjar även komma svenska studier och det finns en del offentliga data som ger en bild av användningen av AI. Följande avsnitt lyfter en del av dessa studier.

Användning av AI

AI är en del av vår vardag ofta utan att vi tänker på det. Olika sådana tekniker finns i mobilen, de påverkar vad vi ser på nätet, styr den industriella tillverkningen och placerar pengar i olika finansiella tillgångar. Men ChatGPT är en AI-applikation som fick stor uppmärksamhet när den introducerades. Det är den snabbast spridda tekniken i historien mätt med hur snabbt en sådan når 100 miljoner användare. Den är numera ett viktigt verktyg för högskoleutbildade på många olika arbetsplatser. Det ger en signal om hur betydelsefull en AI-teknik kan bli när den väl introduceras och hur fort det kan gå att förändra hur arbetsuppgifter utförs.

SCB har sedan några år tillbaka frågat företagen om de använder någon av ett antal olika AI-tekniker. Figur 2 visar andelen företag av olika storlek som använder någon typ av AI-teknik. Den visar att användningen av AI-teknik ökar med företagets storlek. Det kan vara en signal om att stora företag har goda möjligheter att använda tekniken att effektivisera och utveckla verksamheten. Större företag har mer ekonomiska resurser och större möjligheter att satsa på ny teknik. Samtidigt kan det vara en signal om att de har fått ytterligare en möjlighet att stärka sin ställning på marknaden.

Figur 2 Andel företag av olika storlek som använder minst en AI-teknik, %

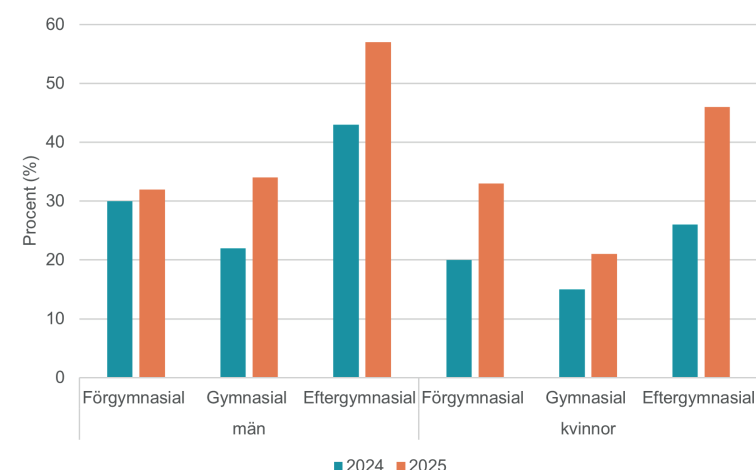

Källa: SCB

Figur 2 visar också att andelen företag som använder någon AI-teknik har ökat snabbt mellan 2021 och 2025. Användningen har ökat snabbare bland mindre företag än stora företag och snabbast har den ökat bland de minsta företagen. Det kan vara både etablering av nya företag som bygger på AI-tekniker och gamla små företag som utvecklar sin verksamhet med hjälp av den nya tekniken. Utvecklingen mellan åren visar att användningen av olika AI-tekniker ökar snabbt över hela den svenska arbetsmarknaden.

SCB kartlägger även befolkningens användning av internet och 2024 fick de frågan om de hade använt generativa AI-verktyg. Samma fråga ställdes 2025. Figur 3 visar svaren fördelade över utbildningsnivå samt för kvinnor och män.

Figur 3 Andel av befolkningen som använt generativa AI-verktyg, %

Källa: SCB

Män hade i större utsträckning än kvinnor i alla utbildningsgrupper använt generativ AI 2024. Användningen har ökat i alla grupper 2025 men mest bland förgymnasialt och eftergymnasial utbildade kvinnor. Andelen har ökat mycket även bland gymnasieutbildade män. Både bland kvinnor

och män är användningen av AI vanligare bland personer med eftergymnasial utbildning. Det kan vara en signal om att det också är i yrkesroller som högskoleutbildade har som är mest påverkade av AI.

[Det finns resultat som tyder på att högskoleutbildade är mest påverkade av AI. Gardberg, Heyman, Olsson och Tåg \(2024\) använder registerdata från SCB för att undersöka hur exponerade olika yrken är för bland annat AI och generativ AI.](#) Låg exponering betyder att yrket löper mindre risk att påverkas av den nya tekniken och hög exponering det motsatta.

Deras beräkningar visar att personer med eftergymnasial- och forskarutbildning i genomsnitt är mer exponerade mot både AI och generativ AI än personer med lägre utbildning. Kopplingen till utbildningsnivå är starkare för generativ AI än tidigare AI-tekniker och kvinnor är något mer exponerade än män.

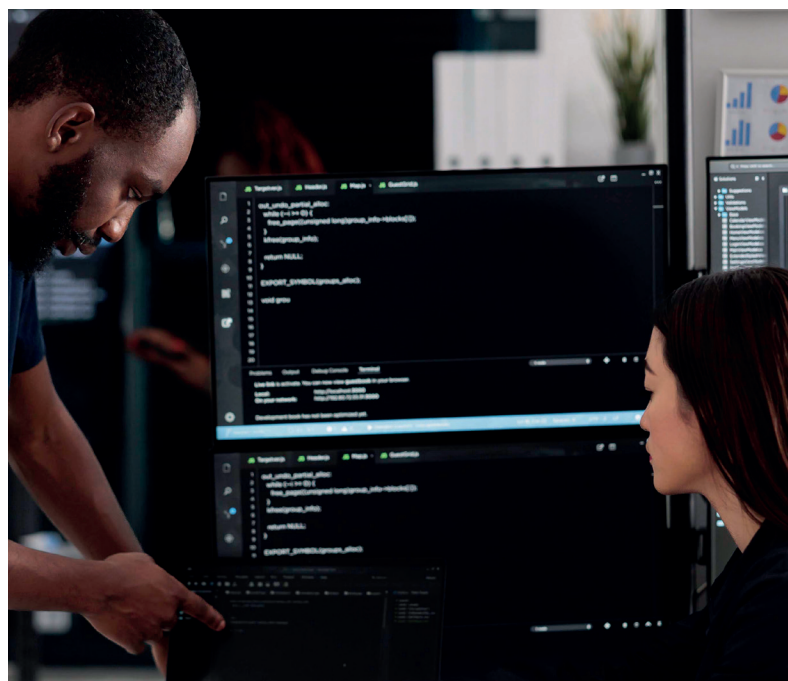
Högskoleutbildade har ofta påverkats mindre av ny teknik men studier visar att Generativ AI kan komma att träffa gruppen mer.

De visar också att det finns ett tydligt samband mellan inkomster och exponeringen mot generativ AI. Ju högre inkomster desto starkare koppling till den nya tekniken. Däremot är de med lägre inkomster mer exponerade mot robotar än de med högre inkomster. Det visar att generativ AI är en teknik som träffar högskoleutbildade mer än någon tidigare teknik. Studien granskar inte om den ökade exponeringen har förändrat hur arbetsuppgifter utförs.

[Det finns resultat från USA som visar att exponeringen mot generativ AI varierar mellan olika högskoleutbildningar.](#) De argumenterar

att skillnader i exponering kan vara en signal om vilka utbildningar som kan minska respektive öka i omfattning på lite längre sikt. Minskad efterfrågan på arbetsmarknaden kan spilla över i minskad efterfrågan på vissa utbildningar i högskolan, vilket i förlängningen kan påverka resurstilldelningen. Mönstret kan bli detsamma i Sverige.

Exponering mot AI ger en signal om vilka delar av arbetsmarknaden som snabbast kommer märka av förändringar av den tekniska utvecklingen. Men det är svårt att förutse hur mycket av arbetsuppgifterna som kommer tas över av tekniken och på vilket sätt yrkesrollerna kommer förändras.

Viktigt att följa utvecklingen

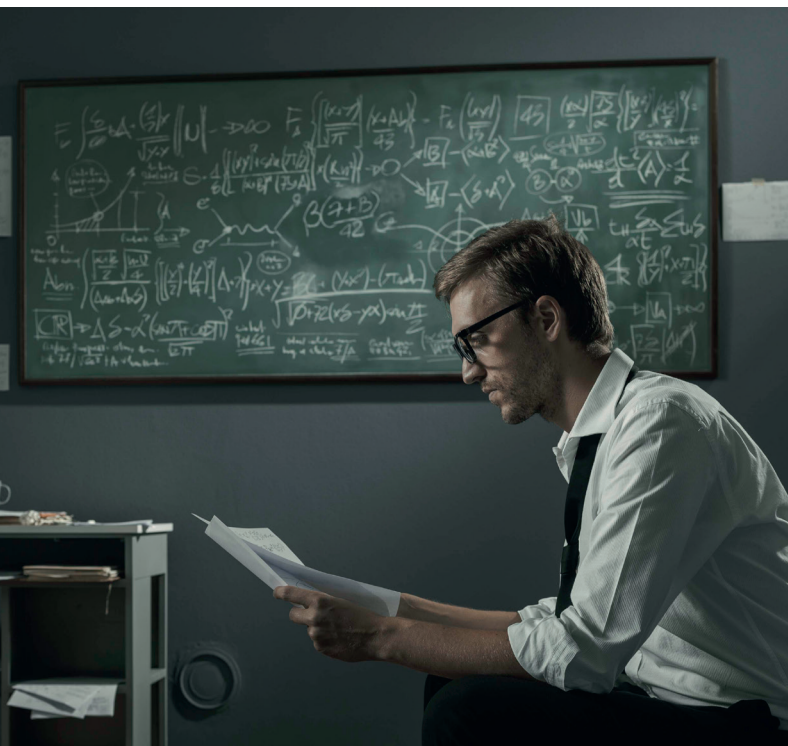
Många bedömare likställer AI-teknologier med tidigare stora tekniska framsteg som elektricitet, ångmaskin, dator och internet. De är tekniska framsteg som har haft stora effekter på arbetsmarknaden och den samhällsekonomiska utvecklingen. När de infördes var det få som förstod vilka yrkesroller som skulle försvinna och nya som skulle skapas.

AI bedöms av många få minst lika stort genomslag på samhällsekonomin på lång sikt. Då ska vi förvänta oss att många arbetsuppgifter kommer tas över av AI-teknologier och att yrkesroller helt försvinner och flera nya skapas. Effekterna kommer att variera mellan branscher och sektorer, men sett över hela samhällsekonomin kommer det inte bli någon dramatisk ökning av arbetslöshetsnivån om det historiska mönstret upprepas.

Många ekonomer gör den bedömningen och det finns inget som pekar i någon annan riktning. Däremot vet vi att AI till skillnad från tidigare framsteg kommer påverka arbetsuppgifter som utförs av högskoleutbildade. Effekterna kan bli stora på delar av arbetsmarknaden.

Strukturomvandlingen till följd av AI pågår redan inom flera branscher och förändringstakten förväntas öka under de kommande åren. Flera akademiker yrken kommer påverkas när kvalificerade arbetsuppgifter delvis automatiseras eller förändras. Även om vissa yrkesroller kommer försvinna är det inte omöjligt att behoven av just akademisk kunskap kommer öka. En akademisk utbildning av god kvalitet ger kunskaperna att strukturera problem, analysera och värdera resultat. Det är kompetenser som behövs när fakta tas fram maskinellt.

Vissa kommer drabbas mer negativt än andra av den tekniska omställningen. Därför är det viktigt att följa utvecklingen och analysera hur AI-teknologier påverkar yrkesroller, kompetenskrav och arbetsvillkor. Kunskapen behövs för att utveckla fort- och vidareutbildningar för att stärka personalens kompetens och verksamheternas långsiktiga konkurrenskraft.

*Lena Granqvist, samhällspolitisk chef
Håkan Regnér, chefsekonom
December 2025*

**SAMHÄLLS-
EKONOMISK
UTBLICK**

Samhällsekonomisk utblick är en serie rapporter där Saco följer och rapporterar om den ekonomiska utvecklingen. Under ledning av Sacos samhällspolitiska chef Lena Granqvist och Sacos chefsekonom Håkan Regnér analyserar vi viktiga och aktuella skeenden i samhällsekonomin.

[Här hittar du alla utblickar från Saco](#)

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlande organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 21 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Sacoförbunden samlar omkring 970 000 akademiker och närmar sig miljonen. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

